

de lokatie voor een allegaartje van culturele manifestaties, soms hoogstaand, vaker gebracht door tweedegradsverenigingen (artistiek dan) als 'Hoop en Liefde', 'Club Telegraphic', 'Club Fraternel' en andere 'Antwerpen's Postfanfares'.

Vanaf het daaropvolgende seizoen 1934-1935 werd deze weinig fraaie toestand ongedaan gemaakt: de KNS onder leiding van Willem Benoy, verhuisde van de Huurschouwburg aan de Kipdorpbrug naar de Stedelijke Schouwburg. Het KNS-gezelschap zou er — behalve het eerste oorlogsjaar — blijven tot 1980. Aan de gevel hangt nog steeds in verlichte letters de nieuwe benaming: Koninklijke Nederlandse Schouwburg.

Onderhoud

Het is belangrijk even te blijven stilstaan bij een materieel probleem, dat voor de Antwerpse schouwburgen zware gevolgen zou hebben: het ontoereikend onderhoud van zowel de Bourla-schouwburg als de Huurschouwburg. Reeds in 1930 stelde een geneeskundige commissie zo'n ernstige tekortkomingen qua hygiëne vast, dat zelfs overwogen werd een gedeelte van de Bourlaschouwburg totaal te renoveren. Zo drastisch werd er in de praktijk uiteindelijk niet verbouwd: men bleef opteren voor lapmiddelen.

Hetzelfde gebeurde met de Huurschouwburg. Er bestond in 1941 nochtans een plan om die oude schouwburg in renaissancestijl totaal te verbouwen. Lode Monteyne, theatercriticus en tijdens het seizoen 1943-1944 zelfs eventjes KNS-directeur, schreef daarover dat het KNS-gezel-

schap voorlopig zijn intrede nam in het vroegere 'Théâtre Royal', om toe te laten dat haar oude schouwburg volledig zou gerenoveerd worden. Slechts de buitenmuren met hun bogen, zuilen en allegorische beelden zouden recht blijven. Die plannen zijn echter nooit gerealiseerd: de Huurschouwburg bleef gewoon de thuishaven van het Jeugdtheater, terwijl de KNS 'voorlopig' in de Bourla bleef.

Ter gelegenheid van het honderdjarig KNS-jubileum in 1953, werd de infrastructuur van de Bourlaschouwburg wel wat gemoderniseerd: de versleten zetels werden vervangen, er kwam een nieuw lichtorgel en een geluidsinstallatie. Voor het personeel kwamen er douches, betere loges, een garderobe en een repetitiezaal. Nauwelijks vijf jaar later blijkt dat deze aanpassingen niets fundamenteels veranderden aan een essentieel probleem van het gebouw, namelijk dat van de veiligheid.

In 1958 werd een wel erg zwarte bladzijde in de geschiedenis van de Antwerpse stadsschouwburgen. Aanleiding was een brandje zonder veel erg in een van de kelders van de Bourla. De publieke opinie én de verantwoordelijke instanties waren kort voordien echter opgeschrikt door een tragische bioscoopbrand te Sclussin. Een strikte toepassing van de voorschriften inzake brandveiligheid leidde tot de sluiting van én de Bourla, én de Huurschouwburg, én de Vlaamse Opera: KNS, KJT en KVO stonden ineens op straat! Voor het relatief jonge operagebouw aan de Frankrijklei (architect Van Mechelen, 1904-1907) volstonden enkele minder ingrijpende aanpassingen om aan de voorschriften te beantwoorden. Voor de twee negentiende eeuwse schouwburgen was de toestand echter dramatisch.

Nieuwe Stadsschouwburg

Het oorspronkelijke 'Schouwburglokaal' voor het Nederlands Tooneel van de Kipdorpbrug, werd volledig afgeschreven en in 1960 gesloopt. Nochtans werd deze door architect Pieter Dens ontworpen schouwburg (1874) algemeen beschouwd als een schitterende theaterruimte. Sir Laurence Olivier vertrouwde Domien de Gruyter ooit toe: "van al de theaters waar ik ooit speelde, is dat van Antwerpen akoestisch het meest perfecte, en qua ruimtelijke verhouding auditorium-toneel het meest aantrekkelijke." (3) Het rijke theaterverleden van deze schouwburg (eerste eigen theater van de KNS, de scène waarop o.a. Jan Oscar de Gruyter voor KNS speelde) moest plaats maken voor de toekomst: de nieuwe stadsschouwburg werd inderdaad oorspronkelijk op deze plaats voorzien.

De Bourlaschouwburg kreeg in-

tussen, ondanks een reeks verbeteringswerken (hoofdzakelijk nieuwe elektrische leidingen en het dichtmetsen van de orkestbak) slechts een voorlopige vergunning. De houten balkons dreigden in te zakken; de afmetingen van deuren, trappen en gangen, de toneelbouw in zijn machinerie en onderdelen beantwoordden namelijk onder geen enkel opzicht aan de voorschriften. Een grondige en dus jaren durende verbouwing van de Bourla (of van de Huurschouwburg) werd niet opportuun geacht: waar zou men ondertussen KNS en KJT huisvesten? Een geleidelijke renovatie (zoals die bijvoorbeeld in de NTG-schouwburg gebeurt) was ook niet haalbaar: het gebouw was — in tegenstelling tot zijn Gentse tijdgenoot — erg slecht onderhouden en bovendien afgekeurd. Enkel fundamentele aanpassingen konden een échte oplossing bieden: de Antwerpse gemeenteraad besliste ten slotte unaniem tot de bouw van de nieuwe stadsschouwburg die uiteindelijk op het Arsenaalplein (nu Theaterplein) werd gebouwd. Tijdens de langdurige werken (meer dan 20 jaar!) bespeelden KNS en KJT samen de Bourlaschouwburg.

Toekomst

Over de nieuwe bestemming van dit wel erg bescheiden jubilerende schouwburggebouw doen allerlei geruchten de ronde: de Philharmonie zou er intrekken, het zou een theatermuseum worden, De bevoegde dienst van de Stad Antwerpen (nog steeds eigenaar van het gebouw) gaf als officieel standpunt dat minister voor Nederlandse Cultuur Poma initiatieven genomen heeft om het gebouw over te nemen. Het Ballet van Vlaanderen zou er zijn vaste repetitieruimte krijgen. Momenteel wordt er nog onderhandeld tussen Stad en Staat over de overnamevoorwaarden. Een kwestie van kredieten binnen de Vlaamse regering. Een paar maand geleden werd een beslissing naar de begroting van volgend jaar verschoven. De 150-jarige jubilaris blijft dus minstens een jaar langer verkrotten. Een prachtige klassieke schouwburg, met een theaterruimte die zeker mogelijkheden biedt voor vandaag, blijft verder onbespeeld.

Alex Mallems

- (1) Domien De Gruyter, *De laatste tocht*, programma 1, KNS, 1980-81.
- (2) Ger Schmoock, *Beschouwingen bij een praalziek vertoon*, Tijdschrift Antwerpen, jg. XVIII deel 2, jg. XXV deel 1.
- (3) idem (1)

Foto boven: Huurschouwburg

Foto onder: Nieuwe Stadsschouwburg

